

KÍNAI SAJÁTSÁGÚ NACIONALIZMUS

Kísérlet a „kínai álom” diszkurzív elemzésére

Soós Kinga

(Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudományi Doktori Iskolája,
ELTE TáTK Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézete)

*A tanulmány beérkezett: 2021. június 1., opponálás: 2021. június 23. – augusztus 31.,
véglegesítés: 2023. február 12.*

ÖSSZEFOGLALÓ

Ahogy arra több kutatás is rávilágított, az 1980-as évek óta, különösen 1989 után, a patriotizmus és a nacionalizmus jelentős ideológiai szerepet tölt be a Kínai Kommunista Párt (KKP) politikai diskurzusában. Amennyiben az aktuális vezetésre fókuszálunk, a következő kérdések merülnek fel: hogyan értelmezhető Xi Jinping nacionalizmusa a KKP hegemonikus diskurzusa („kínai sajátosságú szocializmus”) tekintetében, illetve hogyan járul hozzá a párt legitimitásához? Vizsgálódásunkban Xi „kínai álom”-diskurzusát elemezzük az essei diskurzuselméleti iskola fogalmi keretét és módszertani eszközeit használva.

Hipotézisünk szerint Xi Jinping újraartikulálta a kínai nacionalizmus diskurzusát azzal, hogy a társadalmi képzeletet mozgósító erőt, a trauma és nemzeti megaláztatás helyett, a kínai kivételességből, a modernizációs folyamat elért eredményeiből levezethető, Kína nagyságát és dicsőségét hangsúlyozó pozitív elemekből meríti. A Xi-féle „kínai álom” diskurzusában azonosítható nacionalista mozzanatok analízise a kínai nacionalizmus kontextusának és jelenlegi formájának jobb megértését szolgálja.

Kulcsszavak: nacionalista diskurzus ■ hivatali nacionalizmus ■ kínai álom ■ Xi Jinping ■ Laclau és Mouffe diskurzuselmélete

A Kínai Kommunista Párt (KKP) hatalmi pozíciójának legitimitása – a „reform és nyitás” politikájának 1979-es bevezetése óta – nem olyan egyértelműen és megkérdőjelezhetetlenül tartozik a kínai politika valóságához, mint a maói rezsim időszakában. A „reform és nyitás” különböző szakaszaiban a KKP diskurzusa az éppen aktuális társadalmi, gazdasági feltételeket tükröző, különböző társadalmi (csoportokhoz tartozó) érdekeket artikuláló diszkurzív mozzanatok dinamikus konstrukciójának tekinthető. Értelmezésünkben Deng Xiaoping* és köre tevékenységéhez egy olyan hegemonikus diskurzus (Ernesto Laclau és Chantal Mouffe meghatározásának értelmében, lásd Laclau–Mouffe, 2001) köthető, amely egyrészt képes volt a politikai irányvonal folytonosságá-

* A szövegben előforduló kínai kifejezések latin betűs átíratai a nemzetközi sztenderdnek megfelelő fonetikus átírási rendszert, a pinjint követik.

nak biztosítására a marxizmus–leninizmusnak és Mao Zedong eszméjének, valamint a lenini pártstruktúrának a megfelelő megőrzésével; másrészt bevezetett egy sajátosan kínai marxista politikaelméletet a kapitalisztikus gazdasági reformok magyarázatára, ezzel is erősítve a párt stabilitását. A politikai vezetés Denget követő generációi alapvetően nem változtattak a kínai szocializmus metadiskurzusán, ugyanakkor létrehoztak bizonyos vezetőspezifikus diskurzusokat, annak érdekében, hogy a KKP hegemoniáját megőrizve változéképes legyen a nemzeti és nemzetközi szintű gazdasági és társadalmi változásokra.

Ebben a tanulmányban a Xi Jinping politikai diskurzusára jellemző nacionalista legitimációs stratégiákat elemezzük az essexi diskurzuselmélet fogalmi és módszertani eszközeivel. Minthogy azonban Xi nacionalizmusa a KKP nacionalista hagyományán belül értelmezendő, így kitérünk a modern kínai nacionalizmus történeti fejlődésének vonatkozó mozzanataira is.

Ahogy több kutató (Wang, 2012; Wu, 2014) is rámutatott, az 1980-as évek után, és különösen 1989-et követően, a nacionalizmus tölti be az egységesítő ideológia szerepét a KKP diskurzusában „azáltal, hogy biztosítja a társadalompolitikai stabilitást és kialakítsa az ún. harmóniát” (Wu, 2014: 261.). Nem meglepő tehát, hogy a párt 2017-es, XIX. Nemzeti Kongresszusának fő témája: „Legyünk összhangban az eredeti elképzelésünkkel és ne tévesszük szem elől a feladatunkat: emeljük a magasba a kínai sajátosságú szocializmus zászlaját, biztosítsuk be a döntő győzelmet a minden szempontból szerényen prosperáló társadalom kiépítése terén, törekedjünk egy újabb időszak kínai sajátosságú szocializmusának sikerére, és fáradhatatlanul munkálkodjunk a nemzeti megújulás kínai álmán.” (Xi, 2017).

Xi a legutóbbi, XX. Pártkongresszuson (párt)elnökségének elmúlt tíz évére visszatekintve a legfontosabb eredményei között említi a kínai álmhoz kapcsolódó nemzeti megújulás és kínai sajátosságú modernizáció előre mozdítását.

A továbbiakban arra a kérdésre keressük a választ, hogy miben áll Xi Jinping hivatalos diskurzusának nacionalista jellege, illetve, hogy ez hogyan járul hozzá a párt legitimitásának biztosításához. A vizsgálat során abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a hatalom megtartásához, egy autoriter rezsim esetében is, nélkülözhetetlen az erős legitimációs alap,¹ amely nem redukálható sem az erőszakos uralmi mechanizmusokra, sem a gazdasági növekedés eredményeire. Gyümölcsözőbbnek tűnik az a magyarázat, miszerint a hivatalos hegemonikus diskurzus saját legitimációs alapját artikulálva formálja a társadalmi-politikai valóságot.

Az elemzés módszertani kerete az Ernesto Laclau és Chantal Mouffe diskurzuselméletéhez köthető diskurzusanalitikai megközelítésen (az ún. posztfundacionalista diskurzusanalízis: PFDA, lásd: Martilla, 2015) alapszik. Ennek megfelelően a diskurzust, relációs episztemológiai alapon, jelölők olyan

rendszerként értelmezzük, amely a jelölők közötti viszonyrendszer alapján konstituálja azok jelentéseit. Nem beszélhetünk tehát objektív szignifikációs viszonyokról és általános érvényű jelentésekről. A politika ontológiai alapja nem más, mint ez a kontingencia: vagyis, hogy a társadalmi jelentések nem fixen adóttak, hanem a különböző diskurzusok közötti, az „igaz” és az „érvényes” meghatározásáért és normalizálásáért folytatott verseny vagy küzdelem eredményei. Hovatovább „Laclau szerint a politikai és társadalmi diskurzusok hozzák létre az identitásoknak azt a rendszerét, amelybe az egyének beléphetnek” (Kiss, 2018: 77.), tehát az a diskurzus lesz az adottnak vett társadalmi igazságok, viszonyok és identitások forrása, vagyis hegemon, amely átmenetileg győztesen kerül ki ebből a küzdelemből (Martilla, 2015).

NACIONALIZMUS

A nacionalista diskurzus tárgyalása során elengedhetetlen, hogy definiáljuk a nemzet fogalmát, és hogy meghatározzuk, hogy a nacionalizmus mely koncepciójára építkezünk. A nacionalizmus terebélyes irodalmának egyik kulcsfontosságú munkája Ernest Gellner *A nemzetek és nacionalizmus* című kötete. Gellner a nacionalizmust olyan modernizációs ideológiának tekinti, amely az ipari társadalomra jellemző haladáseszmény és egyre specializáltabb munkamegosztás nyomán születik meg és ölt testet a standardizált oktatásban és az egységesített „nemzeti” kultúrában.

A nacionalizmus mint politikai elv „az állam és kultúra tökéletes megfeleltetésére” való törekvésként adódik, és mint ilyen az állam által képviselt politikai egységet, valamint a kultúrát hordozó „nemzeti” egységet a fejlődésnek ugyanarra a determinisztikus pályájára állítja. Gellner 1997-es *Nationalism* című kötetében arra is rámutat, hogy bizonyos gazdasági és társadalmi körülmények (gazdasági válság, társadalmi problémák okozta feszültségek stb.) és a nacionalista tendenciák felerősödése között oksági kapcsolat azonosítható. Az e dolgozatban tárgyalt kínai hivatali nacionalizmus könnyen elhelyezhető ebben a modernizációs ideológiai keretben.

A marxista elméleti háttérű Benedict Anderson szerint azonban a nemzet fogalma alatt többet kell értenünk, mint egy fiktív, homogén kulturális és politikai egység azonosítását, hisz a nemzet „egy elképzelt politikai közösség, amelynek határait és szuverenitását egyaránt veleszületettnek képzelik el. *Elképzelt*, mivel még a legkisebb nemzet tagjai sem ismerhetik meg a nemzet más tagjainak többségét, nem találkoznak velük, még csak nem is hallanak róluk, elméjükben mégis létezik annak a képe, hogy egyazon közösséghez tartoznak” (Anderson, 2006: 20, kiemelés az eredetiben). Ennek a képnek a forrása nem annyira a jelen viszonyai között keresendő, hanem a közös múlt és a jövő

elképzelt formáiban: a közösség múltbéli veszteségeivel és szenvedéseivel (vagy megaláztatásával, mint a kínai esetben) kapcsolatos *topos* köré formálódó narratívában, és az ezzel szembeállított egységes és erős nemzet jövőképében.

Különösen érdekes számunkra, hogy Anderson kitér a nacionalizmus és a szocializmus közötti dialektikus kapcsolatra is. Az újonnan megalakult szocialista államok a territoriális és társadalmi térrel együtt megörökölték a forradalom előtti időszak hivatali nacionalizmusát is, „azaz olyasvalami(t), ami az államtól ered, és elsődlegesen és leginkább az állam érdekeit szolgálja” (Anderson, 2006: 135.), ez az örökség pedig rendre fontos szerepet játszott a forradalmi víziók megvalósításában. A nacionalizmus ebben az esetben tehát egy olyan politikai eszköz, amely egyrészt fontos szerepet játszik a szocialista állam alapjainak lefektetésében, másrészt a kormányzó elit, vagy az élcsapat párt legitimációs forrásaként is működik. A KKP korai mozgósítási tevékenységének is, ahogy 1949-től 1953-ig nemzetépítő modernizációs programjának is, nem annyira a marxizmus, mint a Kínai Köztársaság – a szunjatszenizmus² megvalósítását és Kína újjászületését a zászlajára tűző – hivatali nacionalizmusának a tömegek nyelvére alkalmazott változata volt az ideológiai alapja (Jordán, 2008: 6.; Jordán–Tálas, 2005: 11., 141.; Dirlik, 1989; Schram, 1986).

Anderson a nacionalizmus két, hegemonikus diskurzus artikulálására különösen alkalmas sajátosságát is meghatározza: (a) a nacionalizmus alapjául szolgáló nemzeteszemély univerzális értéket képvisel a politikai életben; (b) a nacionalizmus szemi-ideologikus jellegű, mivel filozófiai értelemben tulajdonképpen üres, vagyis különböző elméleti tartalmak kapcsolódhatnak hozzá (Anderson, 2006). Ennek az „ürességnek” köszönhetően egyszerre több, akár egymással is versengő, nacionalista diskurzust azonosíthatunk egy meghatározott közösségen belül is.

Jordán Gyula 2008-as átfogó tanulmányában három értelmezői álláspontot különböztet meg, amikor áttekinti a nyugati Kína-kutatóknak a reformidőszakra jellemző kínai nacionalizmussal kapcsolatos vizsgálatait. Egyes kutatók a kínai szocializmus ideológia kiüresedését azonosítják a hagyományok és a kultúra előtérbe kerülésének, a nacionalista tendenciáknak a forrásaként. Mások ezt a magyarázatot elégtelennek tekintik és a népi nacionalizmus széleskörű társadalmi jelenségére hivatkozva a kínai identitás nemzetközi, történelmi kontextusának átfogóbb vizsgálatát szorgalmazzák. A harmadik álláspont képviselői az 1989 utáni kínai politikának szubsztanciálisan más orientációt tulajdonítanak, amennyiben az a nacionalizmus és a konzervatív etatizmus eszközeivel megerősített „állam segítségével akar szembe szállni a nyugati, elsősorban amerikai hegemónizmussal” (Jordán, 2008: 2.). Ezek az elméleti megközelítések némileg tükröződnek a kínai nacionalizmus kínai kutatóinak (Wu, 2014; Wang, 2017) munkáiban, akik hármaskategóriát vezetnek be

a késő 20. és 21. századi kínai nacionalizmus dimenzióinak feltérképezésére. A három kategóriába – hivatali/állami nacionalizmus, kulturális/intellektuális nacionalizmus és népi/banális nacionalizmus – tartozó nacionalizmusok párhuzamosan és egymástól nem függetlenül léteznek a kínai társadalomban. Az állami/hivatali nacionalizmus a nemzetet és az államot egyesítő pártideológia eszköze a politikai legitimitás és a társadalmi konszenzus elérésére. A kulturális/intellektuális nacionalizmus diskurzusa „nemzeti” jellegű (szemben az elnyugatiasodottal, a globalizálttal) szocializációs formát igyekszik megalkotni, amelyben a közösség alapját nem az állam biztosítja, hanem a „kínai szellemiséget” meghatározó civilizációs értékek és mítoszok (Guo, 2004). A harmadik dimenziót a népi/banális nacionalizmus képviseli. Olyan nacionalizmus ez,³ amelyben a nacionalista érzület és identitás beépülnek a hétköznapi élet rutinjába. A mindennapok félárbócra eresztett nacionalizmusába persze könnyen belekapnak a nemzeti kedélyeket borzoló események szelei, különösen mivel e nacionalizmus inherens részét képezik a világrenddel kapcsolatos, a nemzeti érdekre hivatkozó elképzelések, így bármilyen (anti)hegemonikus mozzanat a nemzetközi közegben a nemzeti érzelmek felerősödését eredményezheti (Billig, 1995). A kínai népi/banális nacionalizmus föllángolásaiban – gondoljunk csak a belgrádi nagykövetség bombázása utáni 1999-es Amerika-ellenes tüntetésekre, vagy a 2012-es Japán-ellenes megmozdulásokra a Szenkaku-szigetek körüli területi viták kiéleződése után, esetleg a kétezres években aktívabb ún. „dühös fiatalok” (fenqing) városi középosztálybeli „önjelölt »patrióták«” (Hála, 2014–2015: 14.) csoportjára, akik elsősorban az interneten igyekeztek megtorolni Kína vélt sérelmeit (Tang, 2016), a megalázó történelmi események emlékezete a külföldiekkel (főleg a „nyugattal”, az amerikaiakkal, illetve a japánokkal) kapcsolatos ellenérzéssel és „harcias” retorikával vegyül. A népi/banális nacionalizmus lehangosabb képviselői ugyan a párt által támogatott patrióta konszenzus („a Kínai Kommunista Párt megvédi Kínát az ellenségeitől”) támogatói (Hála, 2014–2015), de mivel a nacionalista érzelmek gyorsan radikalizálódnak, így az ilyen típusú nacionalizmus jelentősen túlmutat a párt tevékenységén (Zhao, 2012; Hass, 2022). Fontos megemlíteni az internetes cenzúra miatt kevésbé látható rendszerkritikus középosztálybeli patriótákat is, akik számára az elsődleges konfliktus a hazaszeretetük és a pártállam kényszerű elfogadása közötti feszültségből származik (Gao, 2013).

Egyértelmű tehát, hogy több, egymásra ható, részben összeegyeztethető, részben elkülönülő nacionalista diskurzus is megtalálható Kínában. Jelen vizsgálatunk keretein belül elsősorban a Xi diskurzusában azonosítható hivatali nacionalista és kulturális nacionalista elemekre fókuszálunk.

A NACIONALISTA DISKURZUS

A reformidőszakra jellemző kínai hivatali nacionalizmusra az elméleti fejezetben tárgyaltnak megfelelően, „úgy tekintünk, mint a nemzetállam ideológiai cementjére, amely egyúttal látszólag a legjobb politikai burkot is szolgáltatja a [kapitalista] piactudomány számára, kielégíti a modern növekedés-orientált társadalmak kulturális igényeit, alkalomadtán jótékonyan elfedi az osztálykonfliktusokat és a modern társadalmak szakadásait” (Torfing, 1999: 192.). Ebben az értelemben a nacionalista diskurzus, mint „a társadalom elképzelt totalitása” (Laclau, 1990: 61.) jelenik meg, amely a „nemzet” és a „nép” (Torfing, 1999: 193.) üres jelölői körül artikulálódik és az egyik legfontosabb forrása a „a társadalmi és politikai cselekvéseket szervező és irányító társadalmi képzetnek és mítoszoknak” (Torfing, 1999: 191.).

Kína esetében is, jóllehet az államhatalmat több mint 70 éve a KKP gyakorolja, tapasztalhatóak a *status quo* fenntartásával kapcsolatos kihívások és ellentétes törekvések (párton belüli hatalmi harcok, társadalmi mozgalmak, nemzetközi elmarasztalás, csak hogy párat említsünk), amelyek rávilágítanak a politika kontingens természetére. A szimbolikus hatalmi pozíció elfoglalásához, még egy egypártrendszerben is, hegemóniára van szükség, vagyis arra, hogy a hatalmi központ „képes legyen a nemzet és a nép nevében beszélni” (Torfing, 1999: 193.). A nacionalista diskurzus működése tulajdonképpen nem más, mint a „nemzet” és a „nép” fogalmihoz tartozó meghatározások és viszonyok összemosása, homogénné alakítása.

A nacionalista diskurzus határait – „a diszkurzív elemek belső és külső valósága közötti megkülönböztetés(t)” (Martilla, 2015) – jellemzően a nemzeti érdekek szemben meghatározható elemek (más nemzetek, esetleg egy „belső ellenség”), a nemzeti küzdelmek és sorscsapások történelmi narratívája, valamint a nemzet felvirágoztatására vonatkozó igény tematizálása jelölik ki. A diszkurzív határok a jelölési viszonyok hálózatát veszik körbe, e hálózat legfrekvenciáltabb pontjai (jelölői) az ún. csomópontok, amelyek egyfajta reprezentációs viszonyon keresztül a különböző diszkurzív mozzanatok közös pontját szimbolizálják (Martilla, 2015). Egy adott diskurzus szerkezete lényegében a csomópontok meghatározásával tárható fel.

A nacionalista diskurzus azzal, hogy hegemonizálja a „nemzet” és a „nép” üres jelölőit, képessé válik arra, hogy egyetlen egységes politikai perspektívát tüntessen fel természetesnek, amely felülmúlja a politikai minden más értelmezését (a kínai esetben a liberálisokét, az újbaloldalét, a neo-konfucianusokét, a keményvonalas maoistákét, vagy épp a szociáldemokratákét). Az egyenértékűségi logika alkalmazásával az eltérő igényekkel rendelkező társadalmi csoportok (a kínai esetben például a gazdasági reformok nyertesei és vesztesei, vagy a *han* nemzetiségűek és az elismert 55 kisebbség tagjai) egységessé vál-

nak az identitásképzés három kategóriájának tekintetében, amelyek: (1) a nemzeti identitáshoz kapcsolódó speciális értékek, vagyis a csomópontok formájában megjelenő és mindenki által elismert morális értékek és ideálok; (2) a szubjektivitás kategóriája, amely szerepmelleket és szubjektumpozíciókat társít az állampolgárokhoz; és végül (3) a diskurzus által meghatározott jellemző aktivitások.

A kínai hivatali nacionalizmus fejlődése a reformidőszakban

A Kínai Népköztársaság történetének első szakaszában, a Mao Zedong-i időszakban (1949–1976) a korábban már említett nacionalista irányultságú politika ellenére a „kínai nemzet” (zhonghua minzu) jelölője nem jelent meg a kommunisták diskurzusában, ahol a nemzeti egység – vagyis a pártot támogató négy osztály: a munkások, a parasztok, a nemzeti polgárság és a kispolgárság – kifejezője kizárólag a „nép” (Zhongguo renmin) jelölője volt. Ahogy Bill Hayton rámutat: „A »nép« ezen megfogalmazása kizárta a párt ellenségeit: a földesurakat, a tőkéseket és a Nemzet Pártja, a Guomindang támogatóit” (2020: 130.). A „kínai nemzet” ennek a kizárt, ellenséges diskurzusnak volt a központi fogalma. A Goumindang nacionalizmusa nem osztályalapon, hanem etnikai alapon határozta meg a kínai egységet, eszerint a Kína területén élő etnikai csoportokat (minzu) „vérségi” kapcsolat köti össze, ez a kínai nemzet (zhonghua minzu) alapja. Ez a nemzetfelfogás nem csak azért került ki a kommunista diskurzusból, mert az ellenséges erőkhöz tartozott, hanem azért is mert, a Népköztársaság történetének első szakaszában, szovjet mintára, a politikai közösséget egy többnemzetiségű köztársaságként gondolták el, ahol a legfontosabb kötőanyag a kommunista párttal kapcsolatos lojalitás. Ennek megfelelően a nemzeti érzületre való hivatkozás a maói diskurzusban minden esetben a patriotizmuson (aiguo zhuyi) és a hozzá kapcsolódó jelölőkön (például: haza, guojia; hazaszeret, aiguo; patrióta, aiguo zhe) keresztül fejeződött ki és nem érintette a nacionalizmus (minzu zhuyi) és a nemzet (minzu) jelölőit.⁴

Az 1950-es évek közepétől a patriotizmus háttérbe került, a fő társadalmi mozgatóerők a marxizmus–leninizmus és Mao Zedong eszméje⁵ alapján meghatározott internacionalizmus, osztálypolitikai mozgósítás, bürokrácia- és tradícióellenesség voltak. Mao halála után azonban jelentősen átalakult a kínai politikai légkör: különböző értelmezések és diskurzusok jelentek meg a párt történelmével és legitimitációjával, valamint Kína jövőjével kapcsolatban. Ezek közül végül Deng Xiaoping reformdiskurzusa vált a legbefolyásosabbá. Deng új szocialista diskurzusa – „kínai sajátosságú szocializmus” (Zhongguo tese shehuizhuyi) – nyomán komplex szocialista állami intézményi rendszer kiépí-

tésére került sor és megkezdődött a piacgazdaságra jellemző termelési viszonyok kialakítása. A kínai szocialista rendszer a reformszocializmus egy formáját vette fel, amely elsősorban (és legérzékenyebben) gazdasági változásokat jelentett, ugyanakkor az első reformok a politikai intézmények és a hivatalos ideológia szintjén mentek végbe: „ideológiai szekularizáció” (Dirlik, 1982) jellemezte az állam és a társadalom viszonyát, a párt kivonult a legtöbb nem közvetlenül politikai vonatkozású területről (Vogel, 2011).

Mindez diskurzusanalitikai szempontból úgy értelmezhető, hogy a szocializmus mint jelölő a diskurzus horizontjává vált, a totalitás egy olyan ígérését képviselte, amely alapvetően meghatározza a társadalompolitikai valóság jelentéseit és viszonyait, annak ellenére, hogy (vagy pont azért, mert) azon kívül esik.

A szocializmus „transzcendentálásának” eredményeképp azonban a KKP legitimációjának ideológiai alapja súlyosan meggyengült. Hiányzott a tömegek megszólítására alkalmas, egységes csoportidentitást létrehozni képes ideológia, amely meg tudja győzni a tömegeket, hogy a KKP modernizációs stratégiája (az egyre magasabb infláció, munkanélküliség és korrupció ellenére is) a jóléti társadalom felé vezet. Ennek az ideológiai hiátusnak az akkumulálódása 1989-ben érte el a csúcspontját, amikor – egy sor sikeresen feloszlott diák tüntetés után – a diákokból és munkásokból szerveződő demonstrálók hat hétre elfoglalták a Tiananmen teret. Végül az állam a demonstrációt a Népi Felszabadító Hadsereg bevonásával, emberéleteket követelő erőszak alkalmazásával fojtotta el (Calhoun, 1989; Polonyi, 1990). A KKP által fölállított diagnózis szerint kettős folyamat állt az elégedetlenségi mozgalmak mögött: egyrészt a tágabb nemzetközi közegből származó mechanizmusok, így a szocialista blokk összeomlása Kelet-Európában, valamint az Amerikai Egyesült Államok KKP elleni szabotázsja; másrészt a szűkebb nemzetközi közeg „burzoá liberális” hatása, amely „kulturális és nemzeti nihilizmushoz” vezetett. A KKP a nacionalizmus, mint egyszer már bevált „kiegészítő ideológia” (Guo, 2004: 23.) felé fordult.

A párt az eseményekre az 1991-ben, a Denget követő Jiang Zemin vezetése alatt beindított hazafias nevelési kampánnyal válaszolt (Jordán, 2008: 15.). A kampány első hullámaként a kínai történelem megfelelő értelmezését segítő dokumentumok kerültek publikálásra, amelyek hangsúlyozzák, hogy a népköztársaság megalapítása előtti Kína az idegen hatalmak megalázásától és megszegényítésétől, a külföldi imperialista agressziótól szenvedő ország volt, és a kínai történelem ezen időszakát a „szégyen századaként” (Jordán, 2008: 3.) határozzák meg. Ez a narratíva egyértelműen a nacionalizmusra jellemző nemzeti–külföldi szembenállást tematizálja, a korábbi szocialista történelmi narratívára jellemző osztályok közötti szembenállás helyett. Az „áldozat-narratíva” (Wang, 2012: 83.) népszerűsítése és intézményesítése érdekében új tankönyveket adtak a középszintű oktatási intézmények számára, ugyanakkor a

nemzeti önbecsülés és büszkeség támogatására olyan új nevelési kampányt hirdettek, amely elválaszthatatlanul összekötötte a hazaszeretetet és a nemzeti szellemiséget a „kínai sajátosságú szocializmus építésének nagyszerű ügyével” (Wang, 2012:81).

A kampány 1995-től kezdődő harmadik hullámában legalább száz új múzeumot, emlékhelyet és emlékművet adtak át, amelyeknek kétharmada a nemzeti küzdelmek emlékét őrzi (Wang, 2012: 84.). A negyedik hullám a nemzeti identitás szélesebb körű kulturális propagálását célozta meg: a hazaszeretetet tematizáló és tükröző filmek, slágerek és irodalom kiemelt állami támogatásban részesültek. Az előbbieket figyelembevételével tökéletesen megmutatkoznak a KKP nemzetkonstrukciójának részletei: a múltbéli küzdelmek (túl)hangsúlyozása, a kommunistákhoz kötődő felszabadulás és büszkeség, valamint a megújulás lehetősége a kínai sajátosságú szocializmus formájában.

A fentebb csak részleteiben érintett kiterjedt nacionalista propaganda működtetése mellett, az 1980-as évek közepétől a „kínai nemzet” fogalma is beszivárgott a kommunista elméletalkotók diskurzusába, majd 1988-tól többször is megjelent Jiang Zemin elnök-pártfőtitkár beszédjeiben is (Hayton, 2020: 131.). E diskurzív változás mögött fölsejlik Jiang Zemin „három képviselő”-elmélete, amely kinyitotta a párttagság lehetőségét a vállalkozói réteg számára is, vagyis a nemzeti egység inkluzívabb koncepcióját képviselte, mint amit a „nép” jelölt, továbbá az, hogy Jiang a nemzet újraartikulálása során a „kínai nemzet nagyszerű megújulását” (Zhonghua minzu weida fuxing) tette meg a reformfolyamat egyik legfontosabb céljának (Jiang, 1988).

A Jiang Zemint követő Hu Jintao alatti időszakra inkább a gazdasági fejlesztésekre fókuszáló technokratikusabb vezetés volt jellemző, a propaganda-kampányok fő csapásiránya a fenntartható fejlődés vízióját megfogalmazó „a fejlődés tudományos szemléletének” (kexue fazhan guan) ideológiai üzenetére, valamint az ezt beteljesítő „harmonikus társadalom” (hexie shehui) megvalósítására módosult (Juhász, 2017). A nemzeti megújulás azonban központi jelentőségű maradt az új célkitűzések szempontjából is, 2007-ben Hu a 17. pártkongresszusra készített jelentésében úgy fogalmazott, hogy a kínai nemzet nagyívű megújulása a párt történelmi missziója (Hu, 2007).

XI DISKURZUSÁNAK DISKURZUSANALITIKAI KONCEPTUALIZÁLÁSA

A Hu-t követő Xi Jinping nacionalista diskurzusát meghatározó diskurzív stratégia feltárása érdekében a továbbiakban Xi politikájának egyik meghatározó témájára, az ún. „kínai álmra” (Zhongguo meng) fókuszálunk. Az elemzés tárgyát elsősorban a pártfőtitkárnak a kínai álomhoz kapcsolódó beszédei képezik. A magasszintű kínai politika szovjet mintát követő hagyománya,

hogy az elsőszámú pártvezér összegyűjtött és válogatott megnyilatkozásai publikálásra kerülnek. Ezen kiadványok, amellet, hogy egyszerű propagandaszövegeknek is tekinthetők, a lenyomatai az adott vezető *politikai eszméinek* vagy *elméletének*, vagyis az adott időszakra jellemző hegemónikus politikai diskurzusnak. Továbbá, mivel ezek a dokumentumok a párt hivatalos kiadványai, amelyeket a Kínai Nemzetközi Kiadócsoport rendszerint több idegen nyelven publikál, így arra is szolgálnak, hogy a párt politikai kiállását képviseljék a nemzetközi közösség irányába. A vizsgálat során elsősorban a források legkönnyebben elérhető angol nyelvű változatát használtuk,⁶ ezt nagyobb módszertani veszteség nélkül tehetjük, hiszen elemzésünk fókusza a kínai politika diszkurzív struktúrája (és nem pedig a szigorú értelemben vett nyelvhasználat).

Kína jelenlegi elnökének eddig 270 – a *Xi Jinping eszméje a kínai sajátosságú szocializmus új korszakáról* (Xi Jinping xin shidai Zhongguo tese shehui zhuyi sixiang) szövegtestét adó – beszédét adták ki három kötetben *Kína Kormányzásáról* (The Governance of China, Xi Jinping tan zhiguolizheng) címmel.⁷ A kínai álom mint nagy téma megjelenik az első kötet második fejezetének címeként (*A kínai álom*) és a második kötet első fejezetének címeiben (*A kínai sajátosságú szocializmus és a kínai álom*), illetve a harmadik kötetben szereplő beszédek nagy részében. A hivatali diskurzusban 2017 után jelentős változásokat figyelhetünk meg. 2017 októberében, a KKP XIX. Nemzeti Kongresszusa döntése értelmében „Xi Jinping eszméje a kínai sajátosságú szocializmus új korszakáról” – amelynek a „kínai álom” is része – bekerült a pártalkotmányba, tehát tkp. Mao Zedong eszmei munkásságához hasonlóan kanonizálódott, ugyanebben a dokumentumban a demokratikus centralizmus és Központi Bizottság vezető szerepének tárgyalása kapcsán Xi Jinping név szerint kerül említésre (Zhongguo Gongchandang Zhangcheng, 2017). 2018-ban a KNK alkotmányának a kínai szocializmus ideológiai alapját meghatározó paragrafusába is bekerült Xi Jinping eszméje a kínai sajátosságú szocializmus új korszakáról, a marxizmus-leninizmus és Mao Zedong eszméje, Deng Xiaoping elmélete, a három képviselő (Jiang Zemin) és a fejlődés tudományos szemlélete (Hu Jintao) mellé (Zhonghua Renmin Gongheguo Xianfa, 2018).

Az összegyűjtött beszédek közül a mindenkori politikai diskurzus alakítása szempontjából a legmeghatározóbbak az ötévenként rendezett pártkongresszuson elhangzott pártfőtítkári beszámolók, hiszen ezekben nagy vonalakban már benne vannak a következő ciklus politikai irányvonalát meghatározó kulcsszavak.

Tartalomközpontú kontextuális diskurzusanalízisünk tárgya tehát a KKP nacionalista diskurzusa – amely a főszórá KKP-politika aldiskurzusának tekinthető – különös tekintettel a Xi Jinpinghez köthető diszkurzív változásokra a 2012-es, a 2017-es és a 2022-es pártkongresszus vonatkozásában.

Xi nacionalizmusának elméleti kontextualizálása

A KKP Mao utáni politikájának általános jellemzője, hogy az egyes hegemónikus diskurzusok rétegekként épülnek egymásra. A hivatali diskurzus alakítása során a különböző vezetői diskurzusoknak különböző funkciókat kell biztosítaniuk annak érdekében, hogy az új helyzetek és kihívások kezelhetővé váljanak. Deng Xiaoping nevéhez köthető a reformdiskurzus megkonstruálása és a gazdasági fejlesztés ügyének artikulálása; Jiang Zemin nacionalista eszközökkel megerősített diskurzusának köszönhetően megszilárdultak és tovább fejlődtek a gazdasági reformok; míg Hu Jintao diskurzusa inkább társadalmi igazságosságot és a stabil jóléti rendszer (xiaokang) kiépítését zászlajára tűző, „emberarcú” fejlesztési politikát artikulált (Mahoney, 2014; Juhász, 2017).

A 2008-as gazdasági világválság után a magaspolitika arénájába lépő Xi Jinping diskurzusának is számos komoly gazdasági és társadalmi kihívásra kellett választ adnia. Egyrészt egyre meghatározóbbá váltak a páratlan gazdasági növekedés fenntarthatóságával kapcsolatos aggodalmak, gondoljunk csak a szennyező ipari tevékenységből és a veszélyes hulladékok nem megfelelő kezeléséből adódó környezeti katasztrófák magas számára (Abbot-Lum, 2016). Másrészt a gazdasági átalakítás kísérőjelenségeként elszabadult korrupció kezdett kezelhetetlenné válni. Hovatovább a 2010-es évek elejére Kínában is totálissá vált a fogyasztói kultúra, valamint súlyosan elmélyültek a társadalmi-gazdasági törésvonalak. Következésképpen Xi diskurzusának 3 jelentősebb funkciója határozható meg: (1) a fejlődés és a fejlesztéspolitikai hosszú távú újratervezése; (2) a párt szigorúbb szabályozása és az adminisztratív fékek intézményesítése; (3) és az egységesség társadalmi érzetének megerősítése. Ebben az esetben a nacionalista diskurzus artikulálása tehát az első és a harmadik funkció betöltését segíti elő.⁸

Xi nacionalista diskurzusának dekonstrukciója

Wang Jiayu 2017-es tanulmányában vizsgálta a „kínai álom” metadiskurzusát – a szubjektumok, az időbeliség és a térbeli kiterjedés dimenziójában –, az ezekkel kapcsolatos eredményeit alapként veszem a dekonstrukciós folyamat során. Wang az első dimenzió kapcsán arra jutott, hogy a kínai álom a nemzet (minzu), a nép (renmin), az ország/haza (guojia, amely magába foglalja az országhatáron belüli területeket, a népeiséget és a pártállamot), valamint a külföldön élő kínaiak sajátja, vagyis a tágra értett kínai nemzetet összefogó és létrehozó vízióval állunk szemben. A kínai álom időbeliségét tekintve dialektikus,⁹ hiszen egyaránt fontos hivatkozási pontja mind a múltbeli dicsőség (Kína mint kereskedelmi nagyhatalom) mind pedig a megaláztatás (az ópiumháború utáni idegen hatalmaknak kiszolgáltatott Kína); már a jelenben is

érzékkelhető eredményei vannak az álom megvalósításának, ugyanakkor a társadalom még a modernizáció korai szakaszában van; a jövő fényes lehetőségeket rejt magában, ezek azonban rengeteg munka és küzdelem árán válhatnak valósággá. A kínai álom térbeli kiterjedése kapcsán Wang rámutatott, hogy a kínai álom nemcsak a nemzeti megújulás hívószava, hanem az ázsiai csendes-óceáni térség integrációjáé, illetve az „Övezet és út” nevű kezdeményezésre jellemző globalizációé is.

Jóllehet a hegemónikus diskurzus célja, hogy – a jelentések körének átmeneti lezárásán keresztül – az objektivitás és az igazság forrásaként tűnjön föl, a diszkurzív terület komplexitása azért rendre megmutatkozik. A diskurzus konstruáltságáról leginkább a diszkurzív határok árulkodnak, ezek a szöveg szintjén intertextuális referenciák formájában azonosíthatóak.

A diszkurzív elemek belső körét a direkt és indirekt idézett források adják. A leggyakoribb források a hivatalos pártkiadványokban közölt szövegek: például Mao versei (nem pedig a politikaelméleti munkái!), de többségében Deng Xiaoping megnyilatkozásai.¹⁰ A vizsgált korpusz több különböző, a reform és nyitás bevezetéséhez kapcsolódó Deng-beszédet idéz. Ezek a referenciák egyrészt a reformdiskurzus folytonosságát biztosítják, másrészt kijelölik Xi diskurzusának helyét.

A pártvonal egységességének fönntartásán kívül Xi nacionalista diskurzusa újabb szinteken integrálja a kulturális és tradicionalista diskurzusokat is (Kubat, 2018; Wang, 2017). A régi kínai filozófia, etika és politikai gyakorlat, vagyis a „kiváló hagyományos kultúra” (youxiu chuantong wenhua)¹¹ hangsúlyossá válása a párt teljesítményének fejlesztéséhez; valamint a „politikai autoritás és rezsimlegitimáció kulturális felfogásához” (Kubat, 2018: 49.) kapcsolódik a hivatali diskurzusban. A tradicionális kultúra diszkurzív elemeinek mozgósítása a hagyományos morális hierarchia modern újraértelmezését teszi lehetővé, így válik például a fiúi kegyelet (vagy szeretet) (xiao), amely a szuverén iránti lojalitás alapja is, a modern patriotizmus központi fogalmává (Kubat, 2018: 55.). Ennek a tendenciának a lenyomata a klasszikus kínai források jelentős száma a beszédekben: Xi többször is megidézi a konfucianus kánon alapjául szolgáló műveket, a négy könyvet és az öt klasszikust, valamint az ortodox konfucianus doktrína megalkotójának tekintett Dong Zhongshu munkásságát. Továbbá Xi nacionalista diskurzusában olyan hagyományos vallásigondolati irányzatok is megidézésre kerülnek, mint a taoizmus (Lao-ce) és a buddhizmus.

A nacionalista diskurzus határait jellemzően közelebről határozzák meg a kizárt elemek, amelyek Xi diskurzusában a legtöbb esetben implicit utalások,¹² trópusok formájában jelennek meg. Xi különös figyelmet fordít Kína nemzetközi közösségen belüli jóindulatának és jóhiszeműségének hangsúlyozására, vagyis diskurzusa a „vékony” és „jó” nacionalizmussal jellemezhető, amely a nemzeteket formális autonóm politikai közösségekként konstruálja,

szemben a „vastag” és „rossz” nacionalizmussal, „amely hatalmon és [más] nemzetek elpusztításán alapul” (Torfing, 1999: 195.). Ennek az antagonizmusnak a tökéletes kifejeződése Xi alábbi kert-park metaforája: „Kína kinyitása nem egyszemélyes műsor; [...] nem befolyási szférákért folytatott harc, de még csak nem is saját portához csatolt »kert« építése, sokkal inkább az összes ország közös fejlődésének támogatása, avagy egy a nemzetközi közösség minden tagja számára nyitott »park« kialakítása” (Xi, 2017b: 43.).

Vagyis, ahogy az idézett szövegrész implikálja, Xi diskurzusa alapján Kína nem helyezi saját nemzeti érdekét más nemzetek fölé, nincs szándékában befolyásszerzéssel megsérteni más nemzetek szuverenitását, vagyis nem rendelkezik imperialista motivációval, a nemzetközi közegre nem privát kertként tekint. Ezek a kizárt jelentések, amellet, hogy diszkurzív szinten távolítják a kínai diskurzust a „vastag” és „rossz” nacionalizmustól, a domináns nemzetközi pozíciót elfoglaló, antagonistaként meghatározott Amerikai Egyesült Államokra utalnak. Stratégiai szempontból ennek az antagonizmusnak a felállítása központi jelentőségű, mivel, ahogy Torfing rámutat (1999: 193.) egy nemzet lényege egy szembenálló másikon keresztül konstruálható meg leghatékonyabban, hovatovább a szerep Amerikára testálása alkalmassá teszi a hivatali nacionalizmust arra, hogy „arcot” építsen, vagyis a nemzeti identitás artikuláló mozzanatává tegye, hogy Kína különb nemzetközi szereplő, mint az Egyesült Államok. Ennek a szembenállásnak a kijátszása persze egymásra ható viszonyban van az erőteljes Amerika-ellenes érzülettől hajtott és Kína globális szerepvállalásának újragondolása mellett lándzsát törő népi/banális diskurzussal (Gries, 2004; Zhang, 1998).

Xi nacionalizmusának rekonstrukciója

„Laclau és Mouffe amellet érvelnek, hogy egy diskurzus csak úgy különböztethető meg más diskurzusoktól, ha vannak olyan referenciapontjai, amelyek az adott diskurzus identitását szimbolizálják, és ekképp a diskurzus alkalmassá válik arra, hogy egyfajta kölcsönösségi logika kivetülésével összekösse a jelölőket” (Martilla, 2015). Egy nacionalista diskurzus esetében ezek a referenciapontok klasszikusan a „nemzet” és a „nép” üres jelölői: azzal, hogy ezekhez egy partikuláris jelentés(kör) kapcsolódik egy átmeneti totalitás jön létre, a nemzeti tér szubsztancializálódik és mindazon szubjektumok, amelyek viszonyban vannak ezzel a térrel egy egységes *ethnos*ban oldódnak fel (Torfing, 1999: 193.).

Az elemzett diskurzusban a kínai nemzet testét az ország területén élő „56 nemzetiségi csoport és több mint 1,3 milliárd ember” az országot jelentő földrajzi kiterjedés, a politikai rendszer („a mi szocialista országunk”) és az intézményrendszer („a mi Pártunk, a mi országunk és a mi népünk”) adják; a szel-

lemiségét pedig a közös „kínai civilizáció,” „közös tradíciók” és „közös kultúra” képviselik.

Xi Jinping nacionalizmusa arra az „olvasztótégely” nemzetfogalomra épít, amelynek értelmében a kínai nemzeti identitás az elsődleges a nemzetiségi kultúrával, nyelvvel és identitással szemben, ezt a kollektív tudatot erősítő értelmezést a 2017-es pártkongresszus döntése értelmében a pártalkotmányba is belefoglalták (Hayton, 2020, 153.; Zhongguo Gongchandang Zhangcheng, 2017). Összességében a „kínai nemzet” jelölőhöz Xi Jinping diskurzusában egy integráló, az autonómiát sajátosan értelmező (a regionális autonómia nem egyetlen nemzetiség autonóm fennhatóságát jelenti a régióban – Xi, 2017b: 328–329.) nemzetiségpolitika kapcsolódik.

A kínai nemzet artikulációjának egy további lépése, hogy a diskurzusban metaforikus viszony jön létre az „otthon,” a „kínai család” és a nemzet között (Xi, 2017a; 2017b). Ezt a metaforát tovább erősítve Xi egy 2019-es, a nemzeti identitás érzésének elmélyítésével foglalkozó beszédében így fogalmaz: „Az összes nemzetiségi csoport, mint egy család – ez a kínai nemzet megújulásának egyik alapvető garanciája. Annak érdekében, hogy a kínai álmom megvalósulhasson, arra kell összpontosítanunk, hogy a kínai nemzeti identitás érzését fokozzuk, és hogy a nemzetiségi egység és haladás [előmozdításának] ügyére alapvető feladatként tekintsünk.” (Xi, 2020: 351.).

A következőkben részletesen kitérünk a nemzeti identitás artikulációs mechanizmusaira az ahhoz kapcsolt értékek, szubjektivitás és aktivitás kategóriái mentén.

A kínai nemzeti értékek

Xi diskurzusa a nép minden közös „ideálját és vízióját” a „kínai szellemiség” (Zhongguo jingshen) fogalmából vezeti le (Xi, 2017a; 2017b; Xi, 2020). A „kínai szellemiség” olyan üres jelölő, amely a nemzeti karakterrel, a hazaszeretettel és nemzeti önbecsüléssel, valamint a szocialista alapértékekkel¹³ kapcsolatos jelentéseket vesz fel. A nemzeti karakter a diskurzus alapján nem más, mint a hazaszeretet és a párthoz való hűség manifesztációja („a hazaszeretet nemzeti szellemisége”), a kínai nemzet homogenizált lényege. „Ez a hazafisággal átitatott nemzeti eszme egyben a kor szelleme is, amelynek a reform és az innováció adja az alapját. Ez a szellemiség tömöríti egységbe az embereket, ebből ered közös erejük, s ez az eszme az ország megújulásának és megerősödésének forrása. A hazafiság mindig is a kínai nemzet belső összetartó ereje volt, míg a reform és az innováció sarkalt bennünket arra, hogy lépést tartsunk a korral.” (Xi 2017a: 42.)

Xi a XX. Pártkongresszuson megtartott beszámolójában „küzdő szellemiségre” (douzheng jingshen) hivatkozik, amelyet meglátása szerint a kínaiakra

jellemző „vörös gén” hordoz (Xi, 2022). Érzékelhetően nagyobb hangsúlyt kap a kínai politikai rendszer sajátossága és a párt ideológiai elköteleződése, illetve az ezekkel kapcsolatos támadásokra való felkészülés.

A (vizsgált beszédek felében legalább egyszer előforduló) „hazafiasság” az egységes front ideológiájának jelentésében szerepel a diskurzusban. Az egységes front nem csak a Népköztársaság területén élő különböző népcsoportokat és különböző társadalmi rétegeket foglalja magába, hanem a Deng-i artikulációs gyakorlatnak megfelelően Hongkongot, Makaót és Tajvant is. A kínai álom az egyesített Kína álma, hiszen nem kerülhet sor Kína megújulására Tajvan nélkül (Xi, 2020: 61.). Ekképp hozzákapcsolódik a kínai álom metadiskurzusához az „Egy Kína” politikai állásfoglalás is.

A „kínai szellemiség” a nemzeti fejlesztési projekttel („az ország megújítása és megerősítése”) is artikulációs viszonyban van. A mindenki számára érzékelhető gazdasági „részsikereknek” köszönhetően a nemzeti szellemiséget már nem annyira a megaláztatások szervezik egységessé (ahogy azt Jiang kapcsán bemutattuk), hanem a nemzeti önbecsülés: „Ha van olyan párt, nemzet vagy nép, amely magabiztos lehet a mai világban, akkor az a KKP, a Kínai Népköztársaság és a kínai nemzet.” (Xi, 2017b: 36.).

A XX. Pártkongresszus tanúsága alapján a nemzeti büszkeséghez kapcsolódó nagyobb előrelépés történt a „kínai nemzet nagyszerű megújulásának” nagyvonalakban meghatározott stratégiai alapját adó „két centenáriumi célkitűzés” kapcsán. Az első célkitűzés az volt, hogy 2021-re, a KKP alapításának századik évfordulójára, meg kell valósulnia a „szerény jóléti társadalomnak” (xiaokang shehui), a második pedig az, hogy 2049-re a KNK alapításának centenáriumára Kínának egy modern szocialista országgá kell válnia, vagyis le kell zárni a modernizációs építés éppen aktuális szakaszát (Krajczár, 2018). Xi Jinping a XX. Pártkongresszuson előadott beszámolója alapján az első célkitűzést lényegében megvalósítottnak titulálta, és a következő ötéves időszakra előirányzott programban a második centenáriumi cél eléréséhez szükséges feladatokat – mint a tudományos-technológiai és innovációs fejlesztések elősegítése, a hadsereg további erősítése, a társadalmi jóléti rendszer további építése, és általánosságban a fenntartható fejlődés felé való elmozdulás – jelölte ki (Xi, 2022).

Nemzeti szubjektumok

A PFDA módszertani megfontolásait követve négy szerep-kategóriát – a protagonistáét, az antagonistáét, a kezdeményezőét és a befogadóét – vizsgáltunk Xi nacionalista diskurzusában. A protagonisták az erkölcsi értékek elérését vagy fenntartását segítik elő, az antagonisták ezt veszélyeztetik vagy akadályozzák, a kezdeményezők az értékeket tükröző eszmék és cselekvések feltételezett forrásai, a befogadók pedig a célközönség (Martilla, 2015).

Mivel a kínai (vagy újabban küzdő) szellemiséghez a nemzet megújításának ambíciója kapcsolódik, így a tudós ember, aki kiművelt tudással járul hozzá a nemzeti fejlesztéshez, a protagonista szerep megvalósítója. Minthogy a kínai politikai gondolkodás hagyományosan gazdag parabolákban (Pye–Leites, 1982), a tudós szubjektumpozíciója is nagyrészt metaforikus kifejezésekben azonosítható, így például a régi filozófusok és kultúrhősök – Konfuciusz, Sung Jing, Che Yin – alakjainak megidézésében. A pozíció egyértelműbb meghatározása érdekében Xi modern protagonistákat is kijelöl, például Qian Xuesen, nyugati tanulmányai után hazatérő, és hazája űrprogramjához jelentősen hozzájáruló tudós (majd politikus) említésével. A maói időszak maradványaként és a pártpropagandát erősítő mozzanatként határozható meg Lei Feng alakjának, mint protagonistának az artikulálása. Lei Feng, a párthoz és a néphez a végletekig lojális önfeláldozó fiatal katona karaktere, a kommunista szerepmoddell megtestesítője 1963 óta. A nacionalista diskurzusban a kezdeményező szubjektumpozícióját egyértelműen a KKP foglalja el, hiszen „[a] KKP Központi Bizottsága által meghatározott elméletek, útmutatások és politikai intézkedések alapvetően hozzájárulnak a párt egészének és a Kína területén élő összes nemzetiséget magába foglaló népnek az egységes szemléletéhez, célkitűzéséhez és cselekvéséhez” (Xi, 2017b: 20.). Ez az állítás utal a diskurzus kedvezményezettjeire is: a nemzeti egységesítés és fejlesztés haszonélvezői a kínai nemzet tagjai, a nép és az elkövetkező generációk. Jóllehet a „nemzet megújulásának álma” nem valósítható meg békés nemzetközi környezet és más országokhoz fűződő baráti, kooperatív kapcsolatok nélkül, ezek alapján a Kína speciális jegyeit elismerő és nemzeti érdekeinek realizálásához hozzájáruló államok is a befogadók körébe kerülnek. A kínai nemzet nemzetközi ellenlábasa hasonló módon artikulálódik: a morálisan felsőbbrendűként ábrázolt Kína a globális hegemónnal, az Amerikai Egyesült Államokkal szemben pozicionálja magát (Gries, 2004). Fontos megjegyezni, hogy nemzeti szinten is kijelöli a diskurzus az ellenfeleit a „tigrisek” és „legyek” jelölőket használva (Xi, 2017a). Az előbbi jelölő a korrupciós ügyekkel kapcsolatba hozható magasbeosztású hivatalnokokat és pártfunkcionáriusokat jelöli, míg az utóbbi a hasonló ügyekben érintett bürokratákat. Mivel a korrupció manapság a kínai társadalom széles körében érzékelt jelenség, így kézenfekvő diszkurzív stratégia a korrupciós fenyegetést az egész nemzetre vonatkozóan artikulálni. A korrupció, vagy sikkasztó pártkader vagy hivatalnok azért is jó antagonistá pozíció, mert egyrészt segíti a párton belüli hatalmi harcok rendezését (gondoljunk csak Bo Xilai esetére – MTI, 2013), másrészt lehetőséget teremt a kezdeményező számára, hogy tettekézségét bizonyítsa: Xi 2012 és 2017 közötti antikorrupciós kampánya történelmi jelentőségű volt, hiszen több, a Politikai Bizottság Állandó Bizottságának korábban érinthetetlen tagja ellen is indult eljárás.

HOGYAN LESZ A KÍNAI ÁLOMBÓL VALÓSÁG?

A vizsgált nacionalista diskurzus kijelöl bizonyos cselekvési és interakciós mintákat, célokat és stratégiákat a megalkotott társadalmi szubjektumok számára. Ezen aktivitások halmaza a nemzeti érdekből levezetett, ahhoz kapcsolódó „reform és innováció”, „az ország megújítása és megerősítése”, valamint a „nemzeti fejlesztés” csomópontok körül csoportosul (Xi, 2017a; 2017b). Az aktivitások mögötti társadalmi motivációs erő, az eredetileg Deng Xiaoping diskurzusában artikulált, fejlett és erős (szemben a múltbéli visszamaradottsággal és sebezhetőséggel) nemzet képzetéből eredeztethető.

A már elemzett diszkurzív formációban a KKP a nép képviselője, így a „kínai álm” megvalósítása végső soron pártintézkedésekben nyilvánul meg. A vizsgált beszédekben többszörösen elismételt stratégiai aktivitások ekképp foglalhatóak össze: „Azon kell lennünk, hogy folytassuk a gazdasági rendszer reformját, hűek maradjunk a szocialista piacgazdaság irányvonalához és mindent átfogóan erősítsük a szocialista piacgazdaság, a politika, a kultúrpar, a társadalmi kormányzás, a környezetvédelem és a párt építéséhez szükséges szisztematikus reformot.” (Xi, 2017b: 39.).

Vagyis magának a pártnak is folyamatos reformra és adaptivitásra van szüksége, ennek pedig a párt egységességének fenntartása az alapja, erős pártfegyelem gyakorlásával (Xi 2012 óta fokozatosan centralizál), a párt és a nép kapcsolatának mélyítésével a hazaszeretet égisze alatt.

Xi diskurzusában a konfuciánus humanizmus értékei is megjelennek a kormányzás és a fejlesztéspolitika ideális formáival kapcsolatban is: a már egy 2012-es beszédben is felbukkanó (Xi, 2015: 14.), de meghatározó jelölővé 2016 után váló „emberközpontúság” (yimin weibei) és a „népközpontú eszme” (minben sixiang) a konfuciánus gondolatvilághoz tartozó jóakarató kormányzás modern interpretációinak tekinthetők (Kubat, 2018). A népközpontú eszme alapvetően a szélesebb néptömegek jólétére, az életkörülményeik fejlesztésére és a társadalmi igazságosság feltételeinek biztosítására vonatkozik (Xi, 2020: 205.; Xi, 2022: 22.). Ez az eszme olyan kontextusokban szerepel, mint az „emberközpontú fejlődés” (Xi, 2015: 14.; Xi, 2017: 41., 527.), a „népközpontú oktatásfejlesztés” (Xi, 2022: 28.), a „népközpontú szocialista kultúra” (Xi, 2022: 37.) vagy a „népközpontú kormányzás” (Xi, 2017: 46.). Ez utóbbihoz kapcsolódóan a 2022-es pártkongresszuson elhangzott beszámolójában Xi a népközpontúságra a marxizmus egyik sajátosságaként hivatkozik, és mintegy a maói tömegvonal megidézésével, azt hangsúlyozza, hogy ez lényegében azt jelenti, hogy „a párt elméletei az emberektől [származnak], az embereknek [szólnak] és az emberek számára kedveznek” (Xi, 2022: 16.).

A kínai álm metadiskurzus egyik sajátossága, hogy a kínai nemzeti fejlesztés békés és nemzetközi együttműködésre alapuló jellegének hangsúlyo-

zása mellett egyre asszertívebb külpolitikával párosul. Xi Jinping vezetése alatt egyértelmű irányváltás tapasztalható Kína külpolitikájában, ezt a változást a hivatali nacionalizmus újabb mozzanataként is értelmezhetjük. A kulcsjelölő ebben az esetben is a nemzeti megújulás, amely Xi diskurzusában a kínai álomhoz kapcsolódóan tér vissza. A jelölő sajátos történeti perspektívába helyezett jelentést vett fel Xi nacionalizmusában, amelynek megfelelően a megújulás folyamata három fejlődési szinten bontakozik ki: az első szinten a nemzetnek a korábbi kiszolgáltatott helyzetéből való felállítására került sor (1921 és 1978 között); a második szinten meggazdagodott az ország (1978 és 2012 között); a harmadik szinten pedig a megerősödés útjára lépett, ami lényegében azt jelenti, hogy Kína készen áll rá, hogy vezető pozíciót töltsön be a globális kormányzásban (Dong, 2021:15.). Kína világpolitikai szerepének új alapokra helyezésének „[l]ényege az, hogy a korábbi viselkedés, amelyet a Teng [Deng] által erre a célra használt kínai formulával taoguangyanghuinak neveztek, és egy visszafogott, a tényleges potenciált nem mutató magatartást jelentett, most véget ért. Felváltotta [a] fenfayouwei, a teljesítményre való törekvés, és az ennek megfelelő öntudatos kiállítás.” (Krajczár, 2018: 18.). A teljesítményre való törekvésnek most csak két aspektusát fogom kiemelni.

Az egyik ilyen aspektus a fokozott intenzitású haderőfejlesztés: a kínai álom jelentéskörének egyik új mozzanata az ütőképes haderő kialakításával kapcsolatos előrelépések hangsúlyozása (Xi, 2020: 6.). A stratégiai átalakítások és a fegyveres erők modernizációja mellett a katonaság szervezeti struktúrájának újjászervezése, a Központi Katonai Bizottság teljeskörű ellenőrzési és irányítási kapacitásának kiterjesztése is „az erős hadsereg kiépítésének álmát”, végső soron a kínai álmot szolgálja (Xi, 2020: 7., 59.).

A „nemzet megújulásának” másik fontos aspektusa a 2013-ban elindított „Övezet és út” nevű nemzetközi fejlesztési program, amely a „Selyemút Gazdasági Övezet”-et, vagyis az eurázsiai térséget összekötő gazdasági folyosót, valamint a „XXI. századi tengeri selyemutat”, vagyis az Ázsia, Európa és Afrika kereskedelmi összeköttetését biztosító tengeri útvonalak hálózatát foglalja magába (Péti, 2017: 17.). A nemzetközi gazdasági integrációt ösztönző kezdeményezés Xi diskurzusában mint „közjó” és „együttműködési platform” (Xi, 2022: 8.) jelenik meg, amely egyúttal a kínai álom megvalósítása szempontjából kedvező külső környezet kialakításának egyik fontos eleme (Xi, 2020: 489.). Hovatovább az Új Selyemút elnevezése azt a (harmadik és a tizenötök század közötti) történelmi időszakot idézi meg, amikor Kína globálisan is meghatározó kereskedelmi hatalom volt, így az „Övezet és út” kezdeményezés Kína magabiztosságának és nemzetközi befolyásának kifejeződéséeként jól illeszkedik a nacionalista diskurzusba (Fallon, 2015).

ÖSSZEFOGLALÁS: A KÍNAI ÁLOM DISZKURZÍV FUNKCIÓI

Xi Jinping nacionalista diskurzusát nem annyira egy erős ellenségkép, sokkal inkább a „kínai álomhoz” kapcsolódó pozitív jelentések strukturálják. A „kínai álom” kulcsjelölő identikusan kapcsolódik a „a kínai nemzet megújulása” diszkurzív csomóponthoz („a kínai nemzet megújulásának kínai álma”; „a nemzeti megújulás kínai álma” – Xi, 2017a). A vizsgálat során a kínai álom két jól körülhatárolható diszkurzív funkciója bontakozott ki. Először is az álom kifejezés használata természetszerűleg implikálja a jövőbe tekintés individuális aspektusát, ezt olyan szövegszintű meghatározások, mint a „közös álom”, „mindannyiunk álma” (Xi, 2017a) is támogatják. A kínai álom tehát látszólag emberközpontúbb hozzáfértést biztosít a megújulás társadalmi képzetéhez, azt az üzenetet közvetítve, hogy az új, modern Kínában bárki megvalósíthatja az álmait. Nagyobb hangsúly helyeződik tehát a társadalmi igazságosságra és a társadalmi szempontból fenntartható fejlesztésre. Ez a pártállam legitimációja szempontjából nem utolsó szempont.

Másodsorban pedig a „kínai álom” arra is alkalmas, hogy térben és időben is kiterjessze a kínai nemzeti identitás lehetséges formáit, ezáltal mind a nemzetiségi politika, mind az „egy Kína, két rendszer” dimenziójában erősíti az egységesség eszméjét. Részben ehhez, részben a globális kormányzásban való aktívabb szerepvállaláshoz kapcsolódóan, a kínai álom metadiskurzus olyan nemzeti értékeket határoz meg, amelyek a kínai „lényegnek” és kultúrájának a nemzetközi közösség számára is eladható verzióját jelentik.

Úgy tűnik, hogy a „kínai álom” leginkább a már meglévő jelentések és viszonyok megerősítését szolgálja. Ugyanakkor, ha a vizsgálat fókuszát Xi nacionalizmusának diszkurzív területére (vagyis a hivatali diskurzus határain kívülre) irányítjuk, egy újabb funkció mutatkozik meg.

Az 1990-es években kialakult egy nemzeti érzelmű trend a kínai civil értelmiség, vagyis olyan bloggerek, írók, filmesek, tudósok és művészek körében, „akik újszerű módokon gondolkodnak arról, hogy mit jelent kínainak lenni” (Callahan, 2013: 2.), azzal az intencióval, hogy kialakítsanak egy kínai eredetű, Kínáról szóló narratívát és ehhez kapcsolódóan egy a jövőre vonatkozó kínai víziót. Ez lényegében egy újabb szakaszát jelentette a nemzet sorsáról folytatott régi vitáknak, amelyek „azt a kérdést vetettek fel, hogy Kínának vajon külföldről kell-e átvennie a gyengesége kiküszöböléséhez szükséges tudást, vagy befelé kell-e fordulnia, el a tisztátalan, bár technológiai világtól” (Kissinger, 2017: 523.). A vita újabb szakasza a már megerősödött Kína és a nyugati értékekre épülő globalizált világ viszonyának témájában bontakozik ki. Ennek mentén különböző elképzelések, víziók születtek Kína jövőjével kapcsolatban, egy közös nevező azonban megmaradt, ez pedig Kína történelmi értékeinek megbecsülése, illetve ennek kapcsán az a meggyőződés, hogy „Kína »a világ az egyetlen civilizáció típusú nemzet, amely ötezer éve töretlenül

létezik, és amelyre nem alkalmazhatók olyan szabályok, amelyek nem Kína sajátjai»¹⁴ (Jordán, 2012: 113.). A kínai kivételesség (Zhongguo teshulun) gondolatának is – ahogy Jordán Gyula rávilágít – erős történelmi gyökerei vannak, amelyek egészen a császárkori „civilizációs felsőbbrendűségi tudatig” és a sinocentrikus világmépítéshez kapcsolódó békés és defenzív külpolitikai magatartás mítoszaiig vezethetők vissza.

A kínai kivételességgel kapcsolatos viták résztvevőinek törekvése a *kínaiság* szubsztancializált, homogenizált és pozitív meghatározására, értékes eszmei forrást jelentett a hivatali nacionalizmus számára. A „harmonikus világ elképzelését” például Hu Jintao innen építette be a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó diskurzusába (uo. 114.).

Ugyanakkor a kétezres évekre egyre erőteljesebbé váltak azok a hangok a kínai kivételességgel foglalkozók körében, amelyek – az aktuális kormányzati politikával ellentétben – határozottabb külpolitikai kiállást szorgalmaztak, mint például a *Kína-álom: nagyhatalmi gondolkodás és stratégiai beállítódás az Amerika utáni korban* (2010) című kötet szerzője Liu Mingfu. Liu szerint a Kína-álom az ország három meghatározó vezetőjének, Szun Jat-szennek, Mao Zedongnak és Deng Xiaopingnek a kínai nemzetépítéshez és Kína globális vezető nemzeté alakításához kapcsolódó elképzeléseit testesíti meg. Erre az átalakulására a kínai nemzet még áll nem készen, de „Kína felemelkedése” szükségszerűen az egyre intenzívebb nagyhatalmi verseny felé és a globális erőter keletre tolódása felé vezet (Liu, 2015). Xi lényegében elfoglalta ennek a „nagyhatalmi Kína” diskurzusnak az elemeit is, ezt az aktust szemléletesen mutatja a „kínai álom” újraartikulálása.

A Kína jövőjével kapcsolatos állami vízió tehát a nemzeti megújulás egy nagy és jóságos nemzet formájában. Kínának, mint a világpolitika meghatározó szereplőjének pozíciója egyrészt a dicső múlt és a hatalmas kulturális hagyaték hangsúlyozásán keresztül ideológiai, másrészt a gazdasági és kereskedelmi jelentőségén keresztül materiális alátámasztást nyer a nacionalista diskurzusban. A nagyság továbbá azt is implikálja, hogy Kína egy békés ország, a „béke őre”, mert a nemzeti fejlesztési célok elérésének és a világgazdaságon belüli előkelő hely megőrzésének technikai előfeltétele a békés nemzetközi közeg. Kína jó karakterének kiemelése egyfajta morális felsőbbrendűséget fejez ki, ahogy Xi többször hangsúlyozza, hogy „Kína tiszteletben tartja minden nemzet jogát a saját fejlődési irányának megválasztásához, és kiáll a nemzetközi igazságosság mellett” (Xi, 2017b: 43.). Továbbá: „Kína nem fogja a háború, a gyarmatosítás és a fosztogatás régi útját járni, mint egyes országok” (Xi, 2022: 19.).

Xi Jinping a kulturális nacionalistáknak a kínai kivételességgel kapcsolatos gondolatait integrálva tovább építette hivatali nacionalista diskurzusának hegemon pozícióját és a KKP legitimitását, ugyanakkor (pontosabban az előbbinek köszönhetően) továbblépett az áldozat-narratíván és a nemzeti meg-

aláztatás jelentéskörén és az ehhez kapcsolódó visszafogott külpolitikai viselkedésen.

Összességében elmondható, hogy Xi nacionalizmusa erőteljesen épített a Jiang által bevezetett hazafias kampány során kialakított ideológiai alapra és a nemzeti megújulás koncepciójára, a népi nacionalizmus Amerika-ellenességére, valamint a kulturális nacionalisták elképzeléseire. Xi nacionalista diskurzusa tehát oly módon járul hozzá az állami diskurzus hegemon pozíciójának és legitimitásának fenntartásához, hogy részben integrálja és újraartikulálja a nem hivatali nacionalizmusokat, így olyan nemzeti identitást alakít ki, amely látszólag integrálja a többi nacionalista diskurzus szubjektumpozícióit és jelentéseit; továbbra is összemosva a nemzeti érdeket a kínai sajátosságú szocializmus melletti elköteleződéssel és a KKP hatalmi helyzetével.

JEGYZETEK

- ¹ Egy felülről lefelé tartó legitimációs folyamat eredménye, amely a konszenzus diszkurzív artikulációján keresztül működik. Ez a legitimáció úgy is meghatározható, mint a politikai rendszer képessége „ama meggyőződés kialakítására és fenntartására, hogy a fennálló politikai intézmények a legmegfelelőbbek a társadalom számára” (Lipset, 1995: 80).
- ² Vagyis a kínai nép nemzeti öntudatával kapcsolatos „három népi elv” (san min zhuyi), „a nacionalizmus, a néphatalom, vagyis a demokrácia és a népjólét” (Jordán–Tálas, 2005: 73.) megvalósítása.
- ³ Michael Billig a fogalmat ugyan a fejlett országok, vagyis a „nyugat,” a politikai diskurzusokban, a tömegmédiában, a sajtóban és ekképp az állampolgárok tudatában megnyilvánuló nacionalizmusának jellemzésére használja (1995), de a fogalom releváns a manapság nagyhatalmi pozíciót elfoglaló Kína esetében is.
- ⁴ Minthogy a fentebb vázolt okok miatt az állami nacionalista diskurzus magára rendre a patriotizmus megvalósulásaként hivatkozik (Wang, 2017: 2.) a továbbiakban a patriotizmus fogalmát a KKP hivatali nacionalizmusának önreprezentációs kifejezéseként használjuk.
- ⁵ A maoizmus elnevezésére használt kínai kifejezés (Mao Zedong sixiang) nem az izmus típusú (zhuyi) kifejezésformát használja, amely a doktrína tiszta ideológiai kategóriáját jelöli (marxizmus = makesizhuyi), hanem az előbbi értelmezését képviselő „eszme” (sixiang) kifejezést tapasztja Mao nevéhez. Az ideológia harmadik, gyakorlati dimenzióját a kínai marxista-leninista diskurzusban az „elmélet” (lilun) képviseli (Schurmann, 1968).
- ⁶ A kulcsjelölők ellenőrzése kapcsán természetesen felkerestük az eredeti szöveg helyet.
- ⁷ Az első kötetet az Antall József Tudásközpont és a Waiwen Chubanshi 2017-ben magyar nyelven is kiadta.
- ⁸ Természetesen Xi Jinping több tematikus diskurzust is működtet, így például a párt helyes belső viszonyrendszerét és a néphez való viszonyát („négy próba” és „négy kockázat”, Xi, 2017a), az ország teljesskörű fejlesztését („két centenáriumi célkitűzés”, Xi, 2017a; „az öt területre kiterjedő integrált terv és a négy területre kiterjedő átfogó stratégia”, vagyis az összehangolt gazdasági,

- politikai, kulturális, társadalmi és ökológiai fejlődés; a modern szocialista ország felépítésének, a reformok elmélyítésének, a törvényes kormányzás előmozdításának és a pártvezetésnek a megerősítése, Xi, 2022), valamint a nemzetközi kapcsolatokat meghatározó aldiskurzusokat („Övezet és út”, Xi, 2017ab).
- ⁹ Annak a kínai gondolkodásra jellemző, az ellentmondásokból kibontakozó kreatív feszültséget jelölő formájában (Tian, 2005).
- ¹⁰ A marxista alapok megőrzéseképp Marx és Engels idézetek is előfordulnak.
- ¹¹ A KKP 2012-es, XVIII. Nemzeti Pártkongresszusa óta a hivatali diskurzus bevett, a hagyományos kínai szellemiséget és moralitást jelölő szófordulata (Kubat, 2018: 50).
- ¹² Több beszédben is előfordul a hegemoniára, mint uralomra való törekvés elutasítása: „Kína nem osztja azt az idejét múlt érvelést, miszerint egy felemelkedőben lévő állam feltétlenül hegemoniára törekszik.” (Xi, 2017a: 299).
- ¹³ Az általánosan elfogadott nemzeti értékeket a KKP XXVIII. Nemzeti Kongresszusán „az alapvető szocialista értékekkel” – vagyis a prosperitással, demokráciával, civilitással, harmóniával, szabadsággal, egyenlőséggel, igazságossággal, joguralommal, hazaszeretettel, áldozatkészséggel, integritással és barátsággal – azonosították (Xi, 2017b: 17).
- ¹⁴ Jordán itt Zhang Weiwei, kínai politológus és közéleti személyiség szavait idézi Shaun Breslin: „The »China Model« and the Global Crisis: from Friedrich List to a Chinese Mode of Governance?”. *International Affairs*, No. 6, (2011), 1341. alapján.

IRODALOM

- Abbot-Lum, Forest (2016): Environmental Disasters. *The China Story Yearbook 2016*. <https://www.thechinastory.org/yearbooks/yearbook-2016/forum-the-environment-control-and-punishment/environmental-disasters/> Letöltve: 2022. október 22.
- Anderson, Benedict (2006): *Elképzelt közösségek*. Gondolatok a nacionalizmus eredetéről és elterjedéséről. Budapest, L’Harmattan–Atelier.
- Billig, Michael (1995): *Banal Nationalism*. Sage Publications Ltd.
- Calhoun, Craig (1989): Revolution and Repression in Tiananmen Square. *Society*, 26, 6: 21–38. <https://doi.org/10.1007/bf02700237>
- Callahan, William A. (2013): *China Dreams*. 20 Visions of the Future. Oxford, Oxford University Press.
- Deng, Xiaoping (1994): *The Selected of Deng Xiaoping*. Vol. 3. (1982–1992). Beijing, Foreign Language Press.
- Dirlik, Arif (1981–1982): Socialism without revolution: the case of contemporary China. *Pacific Affairs*, 54, 4: 632–661. <https://doi.org/10.2307/2757889>.
- Dirlik, Arif (1989): Postsocialism? Reflections on “socialism with Chinese characteristics”. *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 21: 1., 33–44. <https://doi.org/10.1080/14672715.1989.10413190>.
- Dong, Chunling (2021): Centennial Evolution of the CPC’s National Security Thought. *CIR*, 31, 3: 14–41.

- Fallon, Theresa (2015): The New Silk Road: Xi Jinping's Grand Strategy for Eurasia. *American Foreign Policy Interests*, 37, 3: 140–147.
- Gao, Helen (2013): Land of Many Nationalisms. *Dissent Magazine*, (Spring). <https://www.dissent-magazine.org/article/land-of-many-nationalisms>. Letöltve: 2022. november 10.
- Gellner, Ernest (1997): *Nationalism*. London, Weidenfeld & Nicolson.
- Gries, Peter Hays (2004): *China's New Nationalism. Pride, Politics, and Diplomacy*. University of California Press.
- Guo, Yingjie (2004): *Cultural Nationalism in Contemporary China*. New York, Routledge Curzon.
- Hála, Martin (2014–2015): Kína Csuang-ce harmadik szemével. 25 évvel Tiananmen után. *Lettre*, 95. (Tél) 11–15.
- Haas, Ryan (2022): From Strategic Reassurance to Running Over Roadblocks: A Review of Xi Jinping's Foreign Policy Record. *China Leadership Monitor*, (Fall): 73.
- Hu, Jintao (2007): Full text of Hu Jintao's report at 17th Party Congress. *Xinhua*. https://www.chinadaily.com.cn/china/2007-10/24/content_6204564_3.htm. Letöltve: 2020. március 08.
- Jiang, Zemin (1988): *Zhengzheng wukui yu gongchandangyuan de guangrong chenghao*. Zhongguo gaeige xinxiu. <http://www.reformdata.org/1988/0630/5560.shtml>. Letöltve: 2022. november 21.
- Jordán Gyula (2008): A kínai reformfolyamatot kísérő ideológiai áramlatok és viták 1979-től napjainkig (II. rész). *Kül-Világ*, V. évfolyam, 2008/1, 1–28.
- Jordán Gyula (2012): Kína-modell és a kínai kivételesség kérdése. *Külgügyi Szemle*, 2: 105–124.
- Jordán Gyula–Tálas Barna (2005): *Kína a modernizáció útján a XIX–XX. században*. Budapest, Napvilág Kiadó.
- Juhász Ottó (2017): A kínai belső helyzet alakulása, kilátások. In: Inotai András–Juhász Ottó (szerk.): *A változó Kína* [Digitális kiadás.] Budapest, Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634540212>. https://mersz.hu/hivatkozas/dj230avk_3_p1#dj230avk_3_p1. Letöltve: 2021. május 28.
- Kiss Viktor (2018): *Ideológia, kritika, posztmarxizmus*. A baloldal új korszaka felé. Budapest, Napvilág Kiadó.
- Kissinger, Henry (2017): *Kínáról*. Budapest, Antall József Tudásközpont.
- Krajczár Gyula (2018): Kína globális stratégiája a változó világban. *Nemzet és Biztonság* 2: 4–29.
- Kubat, Aleksandra (2018): Morality as Legitimacy under Xi Jinping: The Political Functionality of Traditional Culture for the Chinese Communist Party. *Journal of Current Chinese Affairs*, 47(3): 47–86.
- Laclau, Ernesto (1990): *New Reflections on the Revolution of Our Time*. London, Verso.
- Laclau, Ernesto–Mouffe, Chantal (2001): *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London, Verso.
- Lipset, Martin S (1983): *Political Man: The Social Bases of Politics*. London, Heinemann.
- Liu, Mingfu (2015): *The China Dream*. Great Power Thinking & Strategic Posture in the Post-American Era. New York, CN Times Books.
- Mahoney, Josef G. (2014): Interpreting the Chinese Dream: An Exercise of Political Hermeneutics. *Journal of Chinese Political Science* 19: 15–34. <https://doi.org/10.1007/s11366-013-9273-z>.

- Martilla, Tomas (2015): Post-Foundational Discourse Analysis: A Suggestion for a Research Program. *Forum: Qualitative Social Research*, 16, 3. <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/2282/3863> Letöltve: 2020. április 16.
- MTI (2013): Elkezdődött a volt csungkingi párttitkár korrupciós pere Kínában. *hvg.hu* 2013. augusztus. 22. https://hvg.hu/vilag/20130822_Elkezdodott_a_volt_csungkingi_parttitkar Letöltve: 2022. november 26.
- Péti Márton (szerk.) (2017): *Az Új Selyemút Gazdasági Övezet geostratégiai és földrajzi dimenziói*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságföldrajz, Geoökonómia és Fenntartható Fejlődés Intézet.
- Polonyi Péter (1990): *Mi történt? Tienanmen-tér, '89*. Budapest, Hírlapkiadó Vállalat.
- Pye, Lucian W.–Leites, Nathan (1982): Nuances in Chinese political culture. *Asian Survey*, 22, 12: 1147–1165. <https://doi.org/10.2307/2644045>.
- Schram, Stuart (1986): Mao Tse-tung's thought to 1949. In: John K. Fairbank–Albert Feuerwerker (eds.): *The Cambridge History of China*. Vol. 13. Republican China 1912–1949, Part 2. Cambridge University Press, 783–870.
- Schurmann, Franz (1968): *Ideology and Organization in Communist China*. Berkeley–Los Angeles, University of California Press.
- Tang, Wenfang (2016): *Populist Authoritarianism*. Chinese Political Culture and Regime Sustainability. Oxford University Press.
- Tian, Chenshan (2005): *Chinese Dialectics*. From Yijing to Marxism. Washington, Lexington Books.
- Torring, Jacob (1999): *New Theories of Discourse: Laclau, Mouffe and Žižek*. Oxford, Blackwell Publishers Ltd.
- Vogel, Ezra F. (2011): *Deng Xiaoping and the Transformation of China*. Massachusetts, The Belknap Press of Harvard University Press.
- Wang, Jiayu (2017): Representing Chinese Nationalism/Patriotism through President Xi Jinping's "Chinese Dream" Discourse. *Journal of Language and Politics*, 16, 6: 830–848. <https://doi.org/10.1075/jlp.16028.wan>
- Wang, Zheng (2012): *Never Forget National Humiliation. Historical Memory in Chinese Politics and Foreign Policy*. New York, Columbia University Press.
- Wu, Guanjun (2014): *The Great Dragon Fantasy*. Singapore, World Scientific.
- Xi, Jinping (2017a): *Kína kormányzásáról*. Budapest, Antall József Tudásközpont.
- Xi, Jinping (2017b): *The Governance of China*. 2. kötet. Beijing, Foreign Language Press.
- Xi, Jinping (2017): *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era. Speech at the 19th National Congress of the Communist Party of China*. http://www.xinhuanet.com/english/special/2017-11/03/c_136725942.htm Letöltve: 2019. október 7.
- Xi, Jinping (2020): *The Governance of China*. 3. kötet. Beijing, Foreign Language Press.
- Xi, Jinping (2022): Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity to Build a Modern Socialist Country in All Respects. Report at the CPC's XX. National Congress. http://english.www.gov.cn/news/topnews/202210/25/content_WS6357d-f20c6d0a757729e1bfc.html. Letöltve: 2022. november 27.

- Xi, Jinping (2022): Gaoju Zhongguo tese shehuizhuyi weida qizhi weiquan mian jianshe shehuizhuyi xiandaihua guojia er tuanjie fendou. Zai Zhongguo Gongchandang de ershi ci quanguo daibiao dahui shang de baogao. http://www.gov.cn/xinwen/2022-10/25/content_5721685.htm. Letöltve: 2022. november 27.
- Zhao, Suisheng (2012): China's foreign policy as a rising power in the early twenty-first century. The struggle between taoguangyanghui and assertiveness. In: Lai, H.–Lu, Y. (eds): *China's Soft Power and International Relations*. London–New York, Routledge, 191–211.
- Zhonghua Renmin Gongheguo Xianfa*, (2018): (A Kínai Népköztársaság Alkotmánya) http://www.gov.cn/guoqing/2018-03/22/content_5276318.htm. Letöltve: 2022. november 10.
- Zhongguo Gongchandang Zhangcheng*, (2017): (A Kínai Kommunista Párt Alkotmánya) <http://www.12371.cn/2017/10/28/ART11509191507150883.shtml> Letöltve: 2021. 05. 20.